

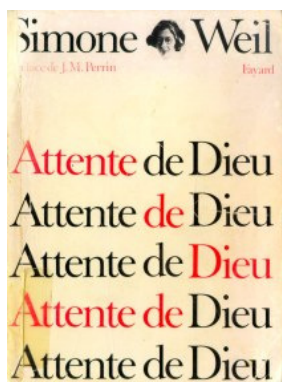
Simone Weil misztikus

A magyar olvasóközönség az elmúlt fél évszázad során megismerhette Simone Weil (1909–1943) életét és filozófiáját, lelkeségét, misztikáját, főleg az *Új Ember* és a *Vigilia* köre, elsősorban is Pilinszky János fordításai és esszéi révén. Az 1998-ban a *Vigilia* kiadásában megjelent válogatott írások – *Ami személyes és ami szent* – függelékében a szerkesztő, Reisinger János tájékoztat az idegen és magyar nyelvű szakirodalomról.

Reisingertől értő bevezetőt is olvashatunk a magyar fordításokhoz, illetve a válogatáshoz *Hit és szabadság* címmel.

„Értő” esszét mondom, bár nem mindenben osztom a szerző értelmezését. Jól látja Reisinger, hogy a „*malheur*” – szerencsétlenség fogalma Simone Weil központi élményét és lelkesége lényegét jelöli. Jelzi egy kicsit gnosztikus és szinkretista világszemléletét vagy „*dolorista*” misztikáját, de Reisinger nem emeli ki kellőképpen e misztika beteljesedését: a szerencsétlenség és Krisztus keresztje kapcsolatát, Isten Fia kenóziája (Fil 2,6–11) teljes jelentését.

Krisztus keresztje és az emberi szerencsétlenség



A fiatal izraelita lány, aki főleg a klasszikus görög filozófiát és a sztoikusokat tanulmányozta, gyári és mezőgazdasági munkásként, szakszervezeti aktivistaként, politikai ellenállóként konkrét tapasztalatokat szerzett az emberi állapotról, az igazságtalanságokról, szenvedésről, az emberi nyomorúságról

J.-M. Perrin domonkos atya, aki 1941-től Simone lelki vezetője lett, az *Attente de Dieu* című szövegválogatáshoz írt bevezetőjében kiemeli az 1938-ban Solesmes-ben megélt nagyhetet, ahol Simone-nak olyan megvilágosodásban volt része, amely megváltoztatta egész életét.¹ A Perrin atyának írt levelében (egyik lelki feljegyzésében) elmondja, hogy egész héten nagy fejfájások közepette részt vett a liturgiákon. Valamit

korábban hallott misztikus elragadtatásokról, de nem olvasott soha semmit misztikusoktól. Krisztus hirtelen megragadta (*soudaine emprise du Christ*), és ebben nem volt része az érzékeknek, sem a képzelődésnek.

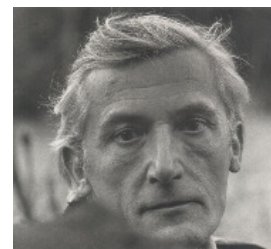
¹ *Attente de Dieu*, Éditions Fayard, Paris, 1966, 7–8 és 43–45.

Xavier Tilliette SJ² lényeges szerepet tulajdonít ennek a misztikus élménynek. Simone a filozófiai igazság keresésében eljut a kereszt bölcsességéhez, amelyről Pál beszél az első Korintusi levél elején (1,18–31), sőt a Filippi levél kenóziájához (Fil 2,5–11). „A szerencsétlenség (*malheur*) misztériuma a Kereszt kinyilatkoztatása” – írja Tilliette. De mindjárt megjegyzi, hogy Simone Weil számára a Kereszt egyedül elég. „A Kereszt megáll önmagában, a húsvéti fény nélkül, a kifejezett feltámadás nélkül, mivel az (a Kereszt) a gyalázatos akasztófa és a boldog zászló, a csupasz fa és az erdők királya azonossága, egybeesése.”

Simone Weil később megtalált jegyzeteiben hangsúlyozza, hogy a Kereszt a „tökéletes *szerencsétlenség*” (*malheur*) abszolút jele. A *malheur* nem azonos az elviselt rosszal, sem a szenvedéssel és a fájdalommal, hanem egyszerre jelenti a fizikai fájdalmat, amely erőszakos állapotot teremt, a lélek gyötrelmét, amely reménytelen, a társadalmi lealacsonyodást, amely megvetést szül. A szennyezettség és az átok érzése is lényegéhez tartozik. Mindezek együtt egyetlen esetben valósultak meg: Krisztus elhagyatottságában a keresztben. De Krisztus nem annyira a szeretett szükségszerűség zsákmánya, hanem inkább a nem viszonzott együtt-szenvedés mintaképe. „Egy másik Krisztus kellett volna, hogy megkönyörüljön a szerencsétlen Krisztuson.” Talán nem tévedünk, ha megállapítjuk, hogy Simone Weil nem tudott teljesen megszabadulni bizonyos gnosztikus nézetektől. Ez egyébként megnyilatkozik a teremtésről, a teremtő Istenről alkotott nézeteiben is.³

Pilinszky János és Simone Weil

Pilinszky János sokat fordította és mély beleérzéssel értelmezte a misztikus filozófus írásait, és akinek sokat köszönhet költészete is. Amikor 1967 nyarán Rómában megismerkedtünk, kérésre megírt és beolvasott három esszét a Vatikáni Rádióban; a harmadikat éppen Simone Weilnek szentelte. Arra a szövegre hivatkozott írásában, amely egyik ismert versét is ihlette:



„*Latrokként – Simone Weil gyönyörű szavaival –
tér és idő keresztjére
vagyunk mi verve emberek.*”

A költőt ihlető szöveg pedig így hangzik: „Az, akinek a lelke Istenre van beirányítva, amikor szegek járják át, magának a világegyetemnek a középpontjára van felszögezve. Ez az igazi centrum nem középen van, ez a tér és az idő fölött van, mert Isten túl van az időn és a téren. Szeg járta át a teremtést a téren és az időn túlmutató dimenziókban, áthatolt a vastag rétegen, amely a lelket elválasztja

² Xavier Tilliette SJ, *Le Christ de la philosophie*, Cerf, Paris, 1990, 47–51 és 201–207.

³ Vö. Szabó Ferenc, Pilinszky és Simone Weil, in „*Csillag után*”, 1995, 114–119.

Istentől. Ebben a csodálatos dimenzióban a lélek, anélkül, hogy elhagyná azt a helyet és időpontot, amelyhez teste köti, képes áthatolni a tér és az idő végtelenségét és eljutni az Isten jelenlétébe. Ekkor a teremtés és a Teremtő találkozási pontján van a lélek. Ez a kereszteződési pont a Kereszt két ágának metszéspontja.”

1966-ban Pilinszky egyik jegyzetében⁴ idézte J. Kaelin domonkost, aki alaposan elemezte Simone Weil misztikus élményét. Véggözetkeztetésében utalt arra is, hogy miért nem vette fel a keresztséget: „Simone Weilt közvetlen élmény vezette Krisztushoz, s nem a tanítás világossága. Szinte kizárólag e hívásra figyelt, anélkül, hogy hite összeférhetetlen elemeit igyekezett volna összeegyeztetni valóban bensőséges bizonyosságával. Hasonló okokból nem jutott el soha – legalábbis, ami magát a keresztyénséget illeti – azoknak a tanításoknak értelem szerinti megragadásáig, amiket az egyház vall, s Krisztus maga tanúsított. Simone Weil mindenben a belső tapasztalás kényszerítő erejére várt. A keresztségre vonatkozóan ezt írta: »Se előbb, se utóbb nem volt az az érzésem, hogy Isten az egyházban helyet szánna nekem. E kérdést illetően még csak bizonytalanságot sem éreztem. Úgy vélem hát, a jelen pillanatban nyilvánvaló, hogy Isten nem kíván az egyház soraiban látni.«”

Simone Weil keresztsége – újabb adatok fényében



Simone Weil élete vége felé, 1941 nyarán ismerkedett meg Perrin domonkos atyával. Ősszel Marseille-ben rendszeresen találkoztak, beszélgettek a keresztyén hitről és az egyházhoz tartozásról, Simone esetleges megkeresztelkedéséről. Az izraelita filozófusnak intellektuális nehézségei is voltak, de főleg a katolikus egyház „mint szociális tényező”, történelmének árnyoldalaival, jelentett

számára nehézségeket. Úgy gondolta, még nem jött el az idő, hogy belépjen az egyház közösségébe. „Érzem – írja 1942 januárjában Perrin atyának –, hogy számomra az szükséges, az íratott meg, hogy egyedül legyek, idegenként, száműzetésben, kivétel nélkül mindenféle emberi közösséggel szemben.”⁵

Az olasz jezsuiták *La Civiltà Cattolica* című folyóirata beszámol arról, hogy a filozófus-misztikus Simone Weil születésének centenáriuma alkalmából (2008. december 10–12.) nemzetközi kongresszust rendeztek Teramóban Simone Weil életéről és eszméivilágáról.⁶ Itt hangzott el Eric O. Spingsted előadása: *Simone Weil és a keresztsége*.

⁴ Új Ember 1966, szeptember 18.

⁵ Simone Weil, *Szerecséltenség és istenszeretet*, Vigilia Kiadó, Bp., 1998, 132.

⁶ Vö. *La Civiltà Cattolica*, 2009, III, 236–247.

Már a hatvanas években terjedni kezdett a hír Simone megkeresztelkedéséről.⁷ Újabban Simone Deitz megerősítette, hogy ő keresztelte meg haldokló barátját.

„1943. április 15-én Deitz észrevette, hogy Simone nem ment munkába, ezért felkereste lakásán és ájultan a földön fekvő taláta. A Middlesex Hospitalba szállították, és megállapították a tuberkulózist. Deitz azt mondta: Weil már tudta, hogy beteg, mielőtt elhagyta volna New Yorkot, de elítélte, attól félve, hogy nem engedik elhagyni New Yorkot, és így nem tudja megvalósítani tervét, hogy ápolónő legyen az első vonalban. A kórházban Weil kérte, hogy egy pappal beszélhessen. Deitz kérésére Naurois abbé, a »France Libre« lelkésze Londonban három alkalommal meglátogatta azon a tavaszon. A látogatásoknak nem lett gyümölcse”. Weil azt mondta barátjának e látogatásokkal kapcsolatban: „Azt mondtam neki [a papnak], hogy fel akarom venni a keresztséget, de ezt csak bizonyos feltételek mellett akarom.” Akkor Deitz ezt kérdezte: „Most már kész vagy felvenni a keresztséget?” Weil ezt válaszolta: „Igen, nagyon vágyakozom rá.” Deitz a csapból vizet vett és megkeresztelte Simone-t: „Én megkeresztellek téged az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében.”⁸ Weilt átvitték az Ashford Kent-i Grosvenor szanatóriumba, ott halt meg 1943. augusztus 24-én.

O. Spingsted előadásában hozzáfűzte: „Tekintve a szentséget, és ahogyan azt kiszolgáltatták, érvényesnek, Isten kegyelmének tekinthető, feltéve, hogy Simone igazat mondott Krisztusba vetett hitét illetően. De nem lehet hazugságra gondolni (...) De ha a keresztség érvényes is, ez nem zárja ki Simone korábbi ellenvetéseit. Főleg a filozófiák voltak erősek: azt állította, hogy jogtalan az egyház követelménye, ti., hogy a dogma értelmi elfogadása feltétele a keresztségnek. Nincs rá ok azt gondolni, hogy Weil feladta ezt az ellenvetését.” Lehetséges, hogy élete utolsó napjaiban sikerült legyőznie azt a szorongását, hogy nem adta át magát teljesen Krisztusnak – ez jelentette számára az egyházba való belépést... Így tehát ez az állandóan nyugtalan, mindig tovább kereső lélek kész lehetett befogadni a „megvilágosodás” ajándékát, amely lehetővé tette neki az eljutást a végtelenbe.

Joggal a *modern misztikusok* közé sorolják Izrael leányát, Simone Weilt. Mélyen átérezte az emberi nyomorúságot, együtt érző szívvel igyekezett segíteni a szenvedőkön, kizsákmányoltakon. Az Isten emberszeretetét megtestesítő Krisztus ragadta magához, ahogy maga leírta Perrin atyának. Simone Weil számára Krisztus az izajási fájaldalmak embere volt, a szenvedő Szolga, aki magára vette az emberek bűneit és minden szenvedésüket, hogy megváltást szerezzen. De – amint a jezsuita Tilliette meglátta – a Filippi levél Krisztus-himnuszából (Fil 2,5–11) csak az izajási Szervedő Szolga alakját csodálja mély együttérzéssel, a feltámadt Úr nem jelenik meg lelkiéletében.

⁷ Elsőnek 1967-ben C. Cabaud hozott erre vonatkozóan adatokat *Simone Weil New Yorkban és Londonban* című könyvében.

⁸ A keresztelés részletes tanúsága egy 1994-es tanulmányban: The baptism of Simone Weil, in *Spirit*, Albany, State University of New York Press.

ÉCLAIR – VILLANÁS

A tisztán tündöklő ég küldjön el nekem,
A ritkás felhőkkel végigsöpört égbolt,
Nagyon erős szelet, öröm-szagú szelet,
A tisztult álmokból minden megszülethet:

Most születnek nekem az emberi városok
Melyekről szétszórtá a ködöt a tiszta szellő,
A tetők, a léptek, a kiáltások, száz villanás,
Emberi zajok, mindaz mit megemészt az idő.

Születnek a tengerek, a vízen ringó bárka,
Az evező csapkodása, tüzei az éjszakának;
Születnek a mezők, a képébe rakott kékék;
Születnek az estek, majd csillag csillag után.

Születik a lámpa és az ereszkedő térdek,
Az árnyék, az ütközések a bányá-mélyben;
Születnek a kezek, a satuban a kemény fémek,
A gép harapásaitól csikorgó vasrudak.

Megszületett a világ; szél fújj, hogy tartson!
De mind elpusztul úgyis füstbe burkolózva.
Megszületett nekem, mert fenn meghasadt
A halvány-zöld ég a szálló felhők között.

Fiatalkori vers. Valószínűleg 1932-ben született. A tiszta ég a szépség jelképe. A valóság isteni szépségének dicsérete. Nem volt tudatos, hogy Platón hatott rá. 1932-ben Weil sztoikus, csodálja a való világ rendjét. A költemény végén meghasad az ég, előtűnik az isteni fény, a transzcendens megjelenik. Az utolsó versszak eredetileg személyes szerelmes „vallomás” volt.

LES ASTRES – A CSILLAGOK

Égő csillagok serege az éjben a távoli égen,
Néma csillagok jegesen forgók a messzeségben,
Kitéptek szíveinkből az eltűnt tegnapiakat,
Belevettek minket a nem kért holnapokba,
És mi sírunk és minden jajunk felétek hasztalan.

Mivel kell: követünk titeket tétlen karokkal
Szemünket égő, de keserű tüzetek felé fordítva.
Hidegen hagy titeket minden lenti fádalom.
Elnémulunk és botladozva járunk az úton.
Szívünkben hirtelen isteni tűzük ott van.

NÉCESSITÉ – SZÜKSÉGSZERŰSÉG

A sivatag-ég napjainak köre forog
A halandók néma tekintete előtt,
Tátott torok itt lenn: minden óra elnyeli
A könyörgő és kegyetlen kiáltásokat;

Minden csillag lassítja tánca lépteit,
Maga a tánc mozdulatlan, néma fény felülről,
Alaktalan, név nélkül, zenei zárlat nélkül,
Túl tökéletesek – mindegyik makulátlan;

Felfüggesztve rájuk haragunk hasztalan.
Oltsátok szomjunkat, ha szakítjátok szívünket.
Kiáltozva és vágyakozva körük elsodor minket;
Ragyogó mestereink mindig győztesek voltak.

Húsunkba vágtok tiszta fényesség láncai.
Kiáltás nélkül Észak fix pontjára szegezve,
A csupasz lélek kiteve minden sebesülésnek,
Engedelmeskedni akarunk egészen a halálig

A *Csillagok* és a *Szüükségszerűség* témája hasonló: az ember idegen a néma világegyetemben. (Camus: „Ha az ember tudná, hogy a világegyetem tud szeretni, kiengesztelődne.”) A csillagos ég a Nappal és a Hold dal szabályosan forog messze fenn, távol az embertől. Néma, fagyos csillagok nem sugároznak meleg energiát. „Kell”: a szükségszerűség mozzgatja a világot (nem a Szeretetet, ahogy Dante írta), az embernek életútján a sötétben járva engedelmeskednie kell a Törvénynek. De aki kitartóan szemléli a csillagok szépségét, annak szívében kigyúl az isteni tűz: megjelenik a kegyelem.

LA MER – A TENGER

Tanulékony tenger, némán engedelmes tenger,
Széttérülő tenger mindig összefont hullámokkal,
Égnek ajánlott víztömeg, engedelmesség tükre;

Hogy minden éjjel újrászövögesd hajlataidat,
A távoli csillagok könnyedén hatalmasok.
Mikor eljön a hajnal betöltve minden teret,
A tenger kapja és szétküldi a fény ajándékát.
Könnyű ragyogás teríti be a víz tükrét.
Széttérül várakozva és vágyakozás nélkül,
A nővé nappalban felragyog és elmosódik.

Az est sugarai alatt felfénylik hirtelen
Az ég és a víz között kifeszített szárny.
Párapermet csillogása a merev víztükrön,
Hol minden csepp sorban felszáll és aláhull,
Lenn marad a kemény törvényt követve.

Az áttetsző víz rejtett karú mérlege
Magától méri a tajtékot és a hulló vasat,
Tanú nélkül minden bolygó bárka számára.
A hajón egy kék fonál jelentést rajzol,
Tévedés nélkül halad látható vonala.

Hatalmas tenger, légy jó szegény halandókhhoz,
Kik partodon szorongnak vagy eltűnnek távol.
Szólj a merülőkhöz mielőtt beléd vesznek.
Hatolj be a lélekig, ó te testvérünk, tenger;
Mosd tisztára igazságosságod vizeiben.

Himnusz a tengerhez, a mérhetetlen térség dicsérete. A szelíd széttérülő tenger az engedelmisség jelképe. A párolgó, majd lehulló víz a nehézkedés törvényét jelzi. A szabályos napkelte és napnyugta is a mindenség mechanikus törvényének engedelmeskedik. A hajnal és az alkony sugarai és légben megjelenő szárny a kegyelem jelképe.

Fenti fordításaim 2015 májusában készültek. Az alábbi, *A Kapu*, korábbi fordításom, megjelent a Simone Weil *Ami személyes és ami szent* című válogatás Függelékében.⁹

LA PORTE – A KAPU

Nyissátok hát ki a kaput és meglátjuk a kertet
Isszuk majd friss vizét, amelyet a Hold már megjelölt.
A hosszú út éget, idegeneknek ellensége.

⁹ Vigília, Bp., 1998, 356.

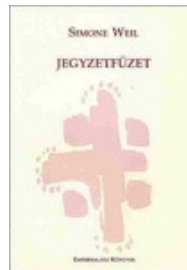
Tévelygünk tudunk nélkül s nem találjuk a helyünk.

Szeretnénk virágokat látni. Itt a szomjúság gyötör.
Szenvedve-várva itt vagyunk a kapu előtt már.
Ha kell hát beszakítjuk zárát ökleinkkel.
Nyomjuk, feszítjük, mindhiába, nem enged a zár.

Sóvárgunk, várunk, néznünk kell, de hasztalan.
Csak nézzük a kaput; nem mozdul, továbbra is zárva.
Tekintetünket rászégezzük: sírunk gyötrellemmel;
Örökké látjuk; ránk szakad fojtón az idő szárnya.

Előttünk a kapu, mit használ vágyakozni?
Jobb elmennünk innen felhagyva minden reménnyel.
Sohase lépünk be; kifradunk a nézésbe...
S midőn a kapu megnyílt lassú csendességgel
Nem láthattunk sem kertet, sem virágokat;
Csupán a roppant tér s az űr jelentkezett
Meg hirtelen a fény, eltöltve a szívet,
És lemosta a portól már-már vak szemet.

A költemény misztikus élményt fejez ki: két világ áll egymással ellentétben: az emberek világa és az Édenkert – a kapu választja el őket. A kapu elválaszt, de össze is köt, közvetít, átmenet a kapcsolathoz. Az elveszett paradicsom utáni vágyakozás hasztalan. Az ember száműzött ezen a földön.



E költeményt közölték a *Rendszertelen gondolatok az Isten szeretetéről* című könyv elején.¹⁰ Ott található az a töredék, amely fölött ez áll: „*Ez a világ bezárt kapu. Ez korlát, és ugyanakkor átjáró.*”

„Amikor lényünk legmélyéig szükségünk lenne egy neszre, ami valamit mondana, amikor választásért kiáltunk, és az nem adatik meg nekünk, ekkor érintjük Isten csendjét. Képzeteink rendszerint szavakat szór a zújokba, valamint játszadozva alakzatokat látunk a füstben. Mikor azonban túlságosan kimerültek vagyunk, mikor nincs több bátorságunk játszani, akkor igazi szavakra van szükségünk. A kiáltás bensőnket feltépi. Nem kapunk semmit, csak a csendet.

Némelyek, mintán ide jutottak, bolond módjára önmagukban beszélnek. Tegyenek ezután bármit, irgalmat kell érezni irántuk. Mások, kevesen, egész szívüket átadják a csendnek. *Ez a világ bezárt kapu. Ez a gát. És ez az átjáró. A szeretet nem vigasz – a szeretet fény.*”

¹⁰ Cahiers Simone Weil, III, Paris, 1974, 20.

Idézem Annette Fremont kommentárját:¹¹ „A lényeges birodalmában az ember nem nyeri el azt, amire vágyakozik, de ahelyett, amit keresett , magasabb rendű jót kap. Hogyan nyilatkozik meg ez a teljesség? Simone Weil nem tudja megnevezni, hanem csak sugallja a tagadásokkal: sem kert, sem virágok. Egy üres tér, tele csenddel és fénnel. Nehéz szavakat találni a legfőbb teljesség kifejezéséhez. »Az üresség maga a legfőbb teljesség.« Ezt a misztikus pillanatot, élményt jegyezte fel S. Weil az *Attente de Dieu* (49) egyik lapján, azt, amit a Miatyánk imádkozása közben megélt: »Néha az első szavak... elrepítenek egy a téren kívüli helyre... A térség kitarul, megtelik lassan-lassan csenddel, ami nem a hang hiánya, hanem valami pozitív érzés tárgya.«”

¹¹ *Cahiers Simone Weil*, juin 1988, 137.